ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଏବଂ ଦୁର୍ବଳ ବର୍ଗ ଜନକଲ୍ୟାଣ

ସଙ୍ଗଠନ (ଆର୍.ଇ.ଜି.ଡି.) ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ

ବନାମ

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ

ଏପ୍ରିଲ 2, 1991

[ଏ.ଏମ୍. ଅହମ୍ମଦ ଏବଂ ଏମ୍. ଫାତିମା ବିବି, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ]

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ (ଉନ୍ନତି ଓ ପରିମଳ) ଅଧିନିୟମ, 1973 : ଧାରା 3 (1) ଏବଂ 11 (1) - ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ ପରିମଳ - ବୃହତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଘୋଷଣା - ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବଦଳାଯାଇଥିଲା - ଛୋଟ ଅଞ୍ଚଳ ପୁନଃ ଘୋଷିତ ହେଲା - ପ୍ରଭାବିତ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ କି - ଶୁଣାଣିର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ - ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରୁଛି କି ନାହିଁ - ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ସଙ୍ଗଠନ ଏବଂ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦାଙ୍କର ପୂର୍ବ ଅଧିସୂଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ଏବଂ ଛୋଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପୁନଃ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଅଧିସୂଚନାକୁ ଆପତ୍ତି କରିବାର ସ୍ଥିତି ଅଧିକାର ଅଛି କି - ରଦ୍ଦ କରିବାର କ୍ଷମତା - ସଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ ।

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ, 1950 : ଅନୁଚ୍ଛେଦ 226 - ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମ, 1897 : ଧାରା 21/କର୍ଣ୍ଣାଟକ (ମହୀଶୂର) ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମ, 1899; ଧାରା 10 :

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ (ଉନ୍ନତି ଓ ପରିମଳ) ଅଧିନିୟମ, 1973 ର ଧାରା 3 ଅନୁଯାୟୀ, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ତା17.1.1977 ରିଖର ଅଧିସୂଚନା ସଂଖ୍ୟା ଏଚ୍.ଏମ୍.ଏ. 59 ଏମ୍.ସି.ଏସ୍. 76 ଜାରି କରି ବାଙ୍ଗାଲୋର ସହରରେ ଏକ ଏକର ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଆପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିବା ପରେ, ଅଧିନିୟମର ଧାରା 11 (1) ଅନୁଯାୟୀ ତା 30.12.1977 ରିଖରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ସମଗ୍ର ଜମିକୁ 'ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ତେବେ, ଜାନୁଆରୀ 20, 1981 ରେ, ସରକାର ଧାରା 3 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରି ତା 3.12.1977 ରିଖର ପୂର୍ବ ଅଧିସୂଚନାକୁ ବାତିଲ କରିଥିଲେ ଏବଂ କେବଳ 14.5 ଗୁଣ୍ଠ ପରିସରକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ପୁନଃ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଏକ ସଙ୍ଗଠନ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦା ଆବେଦନକାରୀମାନେ ତା 20.1.1981 ରିଖର ଅଧିସୂଚନାକୁ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତି ଏବଂ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14ର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଅଟେ, କାରଣ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସମାନତାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇଥିଲା, କାରଣ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଅଂଶକୁ ଏହି ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବାଦ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏସ୍.ସି. ଜନକଲ୍ୟାଣ ସଙ୍ଗଠନ ବନାମ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ

ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଜଣେ ଏକକ ବିଚାରପତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଏହି ଅଧିସୂଚନାକୁ ଆପତ୍ତି କରିବାର କୌଣସି ସ୍ଥିତାଧିକାର ନାହିଁ ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମାମଲା ନାହିଁ । ଦୁଇ ଜଣିଆ ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାରପୀଠ ସ୍ଥିତି ଅଧିକାରର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୌଳିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କରିନଥିଲେ ।

ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ବିଶେଷ ଅନୁମତି ଦ୍ୱାରା ଏକ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ କୌଣସି ସ୍ଥିତି ଅଧିକାର ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି, କାରଣ ଏହି ବିଧାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଏହା ଅଧୀନରେ ମନସ୍ଥ ଯୋଜନାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଥରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ପରେ ଏକ ବୃହତ ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା, ଏହା ପରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯାହା ସିଧାସଳଖ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାହା ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ନିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ, ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ନୀତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହୋଇଥିଲା, ଏବଂ ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ଯାହା ସରକାରଙ୍କୁ ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ କରିଥିଲା, ଏବଂ ଏପରିକି ଏହା ବିଦ୍ୟମାନ ବୋଲି ଦୃଢ଼ୋକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ କ୍ଷମତାର କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରିନଥିଲା ।

ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 3 ତରଫରୁ ଏହା ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 3 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମାଲିକ କିମ୍ବା ଦଖଲକାରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଧାରା 11 ଦଖଲକାରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିନଥିଲା, ଏବଂ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମ 21 ଅନୁଯାୟୀ, ଅଧିସୂଚନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କିମ୍ବା ନାକଚ କରିବା କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା ଏବଂ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏହାକୁ ନାକଚ କରିବାକୁ ହକଦାର ଥିଲେ । ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 3 ଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ରାଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

ଆବେଦନକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ, ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ :

1.1. ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତି ବର୍ଗଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ମୌଳିକ ଅଧିକାରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଯାଆନ୍ତି, ଯିଏ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କିମ୍ବା ଅକ୍ଷମତା କିମ୍ବା ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ ସ୍ଥିତି ହେତୁ ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଯାଇପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଜନସାଧାରଣ ସଦସ୍ୟ କେବଳ ଏକ ଚିଠି ଲେଖି ମଧ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଯାଇପାରିବେ ।

ବାନ୍ଧୁଆ ମୁକ୍ତି ମୋର୍ଚ୍ଚା ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, [1984] 2 SCR 67, ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇଥିଲା ।

ଏସ.ପି. ଗୁପ୍ତା ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ, [1982] 2 SCR 365; *ଓଲଗା ଟେଲିସ୍ ବନାମ ବମ୍ବେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ କର୍ପୋରେସନ୍,* [1985] Suppl. 2 SCR 51, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

1.2. ପ୍ରଥମ ଆବେଦନକାରୀ-ସଂଗଠନ ବସ୍ତିବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆବେଦନକାରୀ ନିଜେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଏକ ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ଏବଂ ଯଦି ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଂଗଠନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଶୁଣାଣି ହେବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏକ ଲୋକହିତ ମାମଲା ମଧ୍ୟ ରହିବ । ତେଣୁ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଭୁଲ ଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ନ୍ୟାୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାରିତାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ ।

2.1. ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେହି ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତି, ଆଇନର ଢାଞ୍ଚା ଯାହା ଅଧୀନରେ ତଦନ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଂସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ । କେବଳ ସେତିକି ବେଳେ *ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଶୁଣିବା* ନିୟମ ଲାଗୁ କରାଯାଇପାରିବ, ଯେତେବେଳେ ବୈଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏପରି କୌଣସି ବିଷୟ ନଥିବ, ଯାହା ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନକୁ ବାସ୍ତବରେ ନିଷେଧ କରୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବୈଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱୟଂ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣାଣିର ବାଧ୍ୟତାମୂଳକତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରୁଥିବ ।

2.2. ଏହା ଆମ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା ଏହାର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନମୁଖୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗରୁ ସୁରକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥାଏ, ତେବେ ନ୍ୟାୟିକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହି କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗରେ ନିହିତ ଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନିୟମ କୌଣସି ବୈଧ ଭାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଆଇନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇନଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

2.3. ଯେତେବେଳେ ଧାରା 3 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ ଏବଂ ଧାରା 11 ଅନୁଯାୟୀ ଆହୁରି ଏକ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନେ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ଜଡିତ ଯେକୌଣସି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଯାହା 'ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷିତ ହୋଇଛି, ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ । ଯୋଜନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିଚାର କରିବାରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପୂର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଅଧିନିୟମର ଧାରା 11ର ଉପଧାରା (1) ର ପ୍ରାବଧାନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଯେତେବେଳେ ମୂଳ ଯୋଜନାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେବା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ।

2.4. ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଅନୁଯାୟୀ, ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତାରେ ଏହାକୁ ନାକଚ କରିବାର କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ଏବଂ ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବା ପାଇଁ ସରକାର ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ।

ଏସ୍.ସି. ଜନକଲ୍ୟାଣ ସଙ୍ଗଠନ ବନାମ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ [ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି, ଫାତିମା ବିବି]

କେରଳ ରାଜ୍ୟ ବନାମ କେ.ଜି. ମାଧବନ ପିଲ୍ଲାଇ, [1988] 4 SCC 669; *ଏମ୍.ପି. ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଭି.ପି. ଶର୍ମା,* [1966] 3 SCR 557; *ଏଚ.ପି. ର ଉପରାଜ୍ୟପାଳ ବନାମ ଶ୍ରୀ ଅବିନାଶ ଶର୍ମା,* [1970] 2 SCC 149; *ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ,* [1976] 2 SCR 785; *ବିହାର ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଡି.ଏନ୍. ଗାଙ୍ଗୁଲି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* [1959] SCR 1191 ଏବଂ *କମଳା ପ୍ରସାଦ ଖେତାନ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ,* [1957] SCR 1052, ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭାବିତ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ନ ଶୁଣି ପୂର୍ବ ଅଧିସୂଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଏ, ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଅଟେ । ତେବେ ରଦ୍ଦ କରିବାର ନିହିତ କ୍ଷମତା ବ୍ୟବହାର କରି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ, ତା 20.1.1981 ରିଖର ଅଧିସୂଚନା ରଦ୍ଦ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଧିସୂଚନା ଆଧାରରେ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦେବା ପରେ ସରକାର ଆଗକୁ ବଢ଼ିବା ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ।

ଦେୱାନୀ ଅପିଲୀୟ ଅଧିକାରିତା : ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 1401/1991 ।

ଡବ୍ଲୁ.ଏ. ସଂଖ୍ୟା 607/1982 ରେ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ତା 26.10.1987 ରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ।

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏସ୍.ଆର୍. ଭଟ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରବୀର ଚୌଧୁରୀ (ଏନ୍.ପି.) ।

ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ.ବି. ରୋହତଗୀ, ଏମ୍. ବୀରାପ୍ପା, ଆର୍.ଏଲ୍. ଭରଦ୍ୱାଜ ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁ ମାଥୁର ।

ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି, ଫାତିମା ବିବିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟାଳୟର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ (ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପରିମଳ) ଅଧିନିୟମ, 1973, ଯାହା 1 ଅକ୍ଟୋବର, 1974 ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସମ୍ମତି ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିଲା, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟରେ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପରିମଳ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିନିୟମ ଅଟେ । ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 3 ସରକାରଙ୍କୁ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ ଭାବେ ଘୋଷଣା କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଯଦି ସରକାରଙ୍କୁ ଏହା ସନ୍ତୋଷଜନକ ଲାଗେ ଯେ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ, ଅଞ୍ଚଳ ତଳିଆ, ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର, ଅପରିଷ୍କାର, ଜନବହୁଳ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାରଣରୁ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର କିମ୍ବା ଏହାର ଆଖପାଖରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ନିରାପତ୍ତା କିମ୍ବା ସୁବିଧା ପାଇଁ ବିପଦର ଉତ୍ସ ହୋଇପାରେ, ତେବେ ସରକାର ଅଧିସୂଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିପାରିବେ । ଧାରା 11 ଅନୁଯାୟୀ, ଯେତେବେଳେ ସରକାର ସକ୍ଷମ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏକ ରିପୋର୍ଟରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ଯେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ମୁକାବିଲା କରିବାର ସବୁଠାରୁ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପରିମଳ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା

କୋଠାଘରଗୁଡିକର ଉଚ୍ଛେଦ, ସେ ଅଧିସୂଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିପାରିବେ ।

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତା 17.1.1977 ରିଖରେ ଅଧିସୂଚନା ସଂଖ୍ୟା HMA 59 MCS 76 ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ବାଙ୍ଗାଲୋରର କଟନପେଟ୍‌ର ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତା ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଟିମ୍ବର ୟାର୍ଡ ବସ୍ତିରେ ଏକ ଏକର ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ଆପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିବା ପରେ, ଅଧିନିୟମର ଧାରା 11 (1) ଅନୁଯାୟୀ ତା 30.12.1977 ରିଖରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ତେବେ, ଜାନୁଆରୀ 20, 1981 ରେ, ସରକାର ଧାରା 3 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରି 30.12.1977 ର ପୂର୍ବ ଅଧିସୂଚନାକୁ ବାତିଲ କରିଥିଲେ ଏବଂ କେବଳ 14 1/2 ଗୁଣ୍ଠ ଜମିକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ପୁନଃ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ତା 20.1.1981 ରିଖର ଅଧିସୂଚନାକୁ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରୁଛି ଏବଂ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14କୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରାଯାଇଛି । ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଅଂଶକୁ ଯୋଜନାର ପରିଚାଳନାରୁ ବାଦ ଦିଆଯାଇଥିବାରୁ ମୌଳିକ ମାନବିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସମାନତାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇଛି ।

ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଏକକ ବିଚାରପତି ଏହି ମତ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଖରେ ଆକ୍ଷେପିତ ଅଧିସୂଚନାକୁ ଆପତ୍ତି କରିବାର କୌଣସି ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରିକି ଯୋଗ୍ୟତା ଆଧାରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମାମଲା ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଦୁଇଜଣିଆ ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାରପୀଠ ଆଇନଗତ ଅଧିକାରର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ମୌଳିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା ନକରି ରାୟକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିଥିଲେ ।

ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 136 ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆବେଦନ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ବିଶେଷ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଛୁ ।

ଏସ୍.ପି. ଗୁପ୍ତା ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ, [1982] 2 SCR 365 ଏବଂ *ଓଲଗା ଟେଲିସ ବନାମ ବମ୍ବେ ମହାନଗର ନିଗମ,* [1985] Suppl 2 SCR 51 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବିଦ୍ୱାନ ଓକିଲ ଦୃଢ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ କୌଣସି ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ନାହିଁ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଆଇନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଏହା ଅଧୀନରେ ଥିବା ଯୋଜନାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଯେତେବେଳେ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳକୁ "ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ" ଭାବେ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ପରେ, ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଆଯାଇପାରିବ

ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ନୀତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଅଟେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ଯାହା ସରକାରଙ୍କୁ ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବା କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ କରେ ଏବଂ ଯଦି ଏହା ବାସ୍ତବରେ ଅଛି ବୋଲି ଧରିନେଲେ, କ୍ଷମତାର କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ଉପଯୋଗ କରାଯାଇନଥିଲା ।

ତୃତୀୟ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ତରଫରୁ ହାଜର ହୋଇଥିବା ଓକିଲ ଶ୍ରୀ ରୋହତଗୀ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ 17.1.1977 ତାରିଖର ପ୍ରଥମ ଅଧିସୂଚନାକୁ ଜମିର ମାଲିକମାନେ ଏକ ରିଟ୍ ଆବେଦନରେ ଆପତ୍ତି କରିଥିଲେ କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଶୁଣାଣି ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଆଶ୍ୱାସନା ଉପରେ ନୂତନ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇଛି । ଏହା ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 3 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବା ସମୟରେ ମାଲିକ କିମ୍ବା ଦଖଲକାରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଧାରା 11 ଦଖଲକାରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ବୈଧାନିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରେ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି, ଏହା ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ ଅଧିସୂଚନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କିମ୍ବା ନାକଚ କରିବାର କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା ଏବଂ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏହାକୁ ନାକଚ କରିବାକୁ ହକଦାର । ଏହା ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ ଉକ୍ତ ଜମିର ମାଲିକାନା ଉପରେ ବିବାଦ ରହିଥିଲା ଯେ ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଛି ଏବଂ ପୂର୍ବ ଘୋଷଣା ଉପଯୁକ୍ତ ଆଧାର ବିନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଭଡ଼ାଟିଆଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମାଲିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଖରେ କୌଣସି ମାମଲା ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ପାଇବାକୁ ହକଦାର ନୁହଁନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଓକିଲ ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଯାହା ବିଚାର ପାଇଁ ଉଠିଛି ତାହା ହେଉଛି ଆବେଦନକାରୀମାନେ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆପତ୍ତି କରିପାରିବେ କି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଆମକୁ ଅଟକାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଆଇନ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିର ହୋଇସାରିଛି ଯେ ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ମାମଲା ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରଥମ ଆବେଦନକାରୀ-ସଂଘ ବସ୍ତିବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆବେଦନକାରୀ ନିଜେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । କରାଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଉପରେ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଏକ ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ଏବଂ ଯଦି ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଂଗଠନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶୁଣାଣିର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ରହିଛି । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କିମ୍ବା ଅକ୍ଷମତା କିମ୍ବା ସାମାଜିକ କିମ୍ବା ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ ସ୍ଥିତି କାରଣରୁ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇପାରୁନଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ବର୍ଗଙ୍କ ତରଫରୁ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଲାଗୁ କରିବା ପାଇଁ ଜନସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଏପରି ସଦସ୍ୟ *ବନ୍ଧୁଆ ମୁକ୍ତି ମୋର୍ଚ୍ଚା ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* [1984] 2 SCR 67 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଭଳି କେବଳ ଏକ ଚିଠି ଲେଖି ମଧ୍ୟ

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇପାରିବେ । ତେଣୁ ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଭୁଲ ଥିଲେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀମାନେ ନ୍ୟାୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାରିତାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ ।

ଆମେ ଏବେ ଏହି ତର୍କକୁ ବିଚାରକୁ ନେବୁ ଯେ ଅଧିନିୟମରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରବଧାନର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଧାରା 3 ଏବଂ 11 ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବାର କ୍ଷମତା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ନଥିଲା । ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 10ର *ତତୁଲ୍ୟ* ଅଟେ । ଏହି ଧାରାର ପାଠ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଅଟେ :

> "21. **ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା, ଏଥିରେ ଯୋଡ଼ିବା, ସଂଶୋଧନ କରିବା, ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା କିମ୍ବା ଅଧିସୂଚନା, ଆଦେଶ, ନିୟମ କିମ୍ବା ଉପ-ଆଇନଗୁଡ଼ିକୁ ନାକଚ କରିବାର କ୍ଷମତା ।** - ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅଧିନିୟମ କିମ୍ବା ନିୟାମକ ଦ୍ୱାରା ଅଧିସୂଚନା, ଆଦେଶ, ନିୟମ କିମ୍ବା ଉପ-ନିୟମ ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅଧିସୂଚନା, ଆଦେଶ, ନିୟମ କିମ୍ବା ଉପ-ନିୟମକୁ ଯୋଡିବା, ସଂଶୋଧନ କରିବା, ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା କିମ୍ବା ନାକଚ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।"

ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଅନୁଯାୟୀ, ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା ଏହାକୁ ନାକଚ କରିବାର କ୍ଷମତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ । ଏହି ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବା ଲାଗି ସରକାରଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ । ଆମେ *କେରଳ ରାଜ୍ୟ ବନାମ କେ.ଜି. ମାଧବନ ପିଲ୍ଲାଇ,* [1988] 4 SCC 669; *ଏମ୍.ପି. ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଭି.ପି. ଶର୍ମା,* [1966] 3 SCR 557 ଏବଂ *ଏଚ୍.ପି. ର ଉପ ରାଜ୍ୟପାଳ ବନାମ ଶ୍ରୀ ଅଭିନାଶ ଶର୍ମା,* [1970] 2 SCC149 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା । ଜମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ଅଧିନିୟମ ଅଧୀନରେ ଉପୁଜିଥିବା ଏହି ମାମଲାଗୁଡ଼ିକରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଥିଲା ଯେ ସରକାର କେବଳ ଜମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 48 ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 4 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ଅଧିସୂଚନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ କି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସରକାର ଧାରା 4 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ଅଧିସୂଚିତ ଜମିର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଧାରା 6 ଅନୁଯାୟୀ କ୍ରମାଗତ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଅଧିସୂଚନାର ଶେଷ ଭାଗର ବୈଧତାକୁ ଏହି ଆଧାରରେ ଆପତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଧାରା 4 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଅଧିସୂଚନାକୁ ଧାରା 6 ଅନୁଯାୟୀ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅଧିସୂଚନା ଦ୍ୱାରା ଅନୁସରଣ କରାଯାଇପାରିବ । ବିବାଦକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ପୃଷ୍ଠା 693 ରେ ଏହିପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି :

> "ଧାରା 4 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନାକୁ ଧାରା ଧାରା 48 (1) ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବା ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ବୋଲି କହିବା" ଠିକ୍ ନୁହେଁ କାରଣ "ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଅନୁସାରେ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା ଏହାକୁ ନାକଚ

> କରିବାର କ୍ଷମତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଧାରା 4 କିମ୍ବା ଧାରା 6 ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା ସରକାରଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅଟେ ଏବଂ ଧାରା 48 (1) ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ନୁହେଁ ଯେଉଁଥିରେ ଧାରା 4 କିମ୍ବା ଧାରା 6 ଅନୁଯାୟୀ ଅଧିସୂଚନାକୁ ସମାପ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ।"

ଏଚ.ପି. ର ଉପରାଜ୍ୟପାଳ ବନାମ ଶ୍ରୀ ଅବିନାଶ ଶର୍ମା, (ଉପରୋକ୍ତ) ମାମଲାରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ପୃଷ୍ଠା 151 ରେ ଏହିପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି :

> "ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଅଧିଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ବାତିଲ କରିବାର କ୍ଷମତା, ଅଧିନିୟମର ଧାରା 48 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ନୁହେଁ; ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଦ୍ୱାରା, ସରକାର ଜମି ଅଧିଗ୍ରହଣ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 4 ଏବଂ 6 ଅନୁଯାୟୀ ଜାରି ହୋଇଥିବା ଅଧିସୂଚନାକୁ ବାତିଲ କିମ୍ବା ନାକଚ କରିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ଅନୁଯାୟୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଜମି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ, [1976] 2 SCR 785 ମାମଲାରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ପୃଷ୍ଠା 808 ରେ ଏହିପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି :

> "ଧାରା 21, ଯାହା ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା *ଗୋପୀଚାନ୍ଦ ବନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ,* [1959] Suppl. 2 SCR 87 ମାମଲାରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି, ଏହା କେବଳ ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ୍ମକ ନିୟମକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବ୍ୟାପକତା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ ।"

ବିହାର ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଡି.ଏନ୍. ଗାଙ୍ଗୁଲି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, [1959] SCR 1191 ମାମଲାରେ ଏହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21ରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ନିର୍ମାଣର ନିୟମ କେବଳ ସେହି ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଲାଗୁ ହୋଇପାରିବ, ଯେଉଁଠି ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ପ୍ରସଙ୍ଗ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ ସହିତ ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା ଯେ ଯଦି କୌଣସି ଶିଳ୍ପ ବିବାଦକୁ ଶିଳ୍ପ ବିବାଦ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 10 (1) (d) ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣକୁ ପଠାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ଉକ୍ତ ସରକାର ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଠିତ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣରେ ବିଚାରାଧୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଉକ୍ତ ସୁପାରିଶକୁ ଅଧିକ୍ରାନ୍ତ କରିପାରିବେ କି ? ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ଅଧିସୂଚନାକୁ ଅବୈଧ ଏବଂ କ୍ଷମତାତୀତ ଦର୍ଶାଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଧାରା 21 ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ନିର୍ମାଣ ନିୟମର ପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଧିନିୟମର ଯୋଜନା, ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଏହାର ସମସ୍ତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଏବଂ ସାମଗ୍ରୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଯତ୍ନର ସହିତ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅଧିନିୟମର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଞ୍ଚ

କରିବା ପରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଧାରା 10 (1) (d) ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଆଦେଶ ଦିଆଯିବା ପରେ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ବିବେଚନା କରାଯାଏ ଏବଂ ଯଦି ଉପଯୁକ୍ତ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଧାରା 10 (1) ଅନୁଯାୟୀ ପାରିତ ଆଦେଶକୁ ବାତିଲ କରିବାର କ୍ଷମତା ନିହିତ ଥାଏ, ତେବେ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଏପରି କ୍ଷମତାର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବହୀନ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଧାରା 21 କୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

କମଳା ପ୍ରସାଦ ଖେତାନ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ, [1957] SCR 1052 ମାମଲାରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ର ପରିସରକୁ ବିଚାର କରିଥିଲେ । ପୃଷ୍ଠା 1068 ରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହିପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ରଖିଥିଲେ :

> "କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଆଦେଶ ଜାରି କରିବାର କ୍ଷମତା, ଆଦେଶକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବାର କ୍ଷମତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ; କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ଷମତା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ଏବଂ ଏହି ଯୋଗ୍ୟତା "ସମାନ ଢଙ୍ଗରେ ଏବଂ ସମାନ ମଞ୍ଜୁରୀ ଏବଂ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ (ଯଦି ଥାଏ) ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ" ଶବ୍ଦରେ ନିହିତ ଅଛି ....ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ରେ ଥିବା 'ସମାନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ (ଯଦି ଥାଏ) ଅନୁଯାୟୀ' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରକୃତ ପରିସର ଏବଂ ପ୍ରଭାବକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି ।"

ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ବିଦ୍ୱାନ ଓକିଲ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ଧାରା 21 ଅନୁଯାୟୀ କ୍ଷମତାର ଉତ୍ସ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେହି କ୍ଷମତାର ପ୍ରୟୋଗ କେବଳ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ପଦ୍ଧତିରେ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଧାରା 3 (1) ଅନୁଯାୟୀ କିଛି ଅଞ୍ଚଳକୁ 'ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ' ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରି ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଭାବିତ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଶୁଣିବା ପରେ ହିଁ ଅଧିସୂଚନାକୁ ନାକଚ କରିବା ଏବଂ ସୀମାକୁ ସୀମିତ କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ, ଯାହା ସରକାର ନିଜକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ଯେ ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଘୋଷିତ ହୋଇଛି ତାହା ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଯୋଜନାର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଆସେ ନାହିଁ । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଧିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତିକାର ହେଉଛି ବିଚାରକୁ ନିଆଯିବା ବିଷୟ । ଆମ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସିଛି ଯେ ପ୍ରାୟ 100 ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ଏହି ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଥରେ ସେହି ଦିଗରେ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯିବା ପରେ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ଯେକୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦେବା ପରେ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହା ବଜାୟ ରଖାଯାଇଛି ଯେ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଏହି କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପଯୋଗ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ନୀତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇଛି ।

ଏସ୍.ସି. ଜନକଲ୍ୟାଣ ସଙ୍ଗଠନ ବନାମ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ [ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି, ଫାତିମା ବିବି]

ଏହା ଆମ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା ଏହାର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନମୁଖୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗରୁ ସୁରକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷପାତିତା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥାଏ, ତେବେ ନ୍ୟାୟିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏପରି କ୍ଷମତାର ପ୍ରୟୋଗରେ ନିହିତ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ନିୟମ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ଯାହା ବୈଧ ଭାବରେ ପ୍ରଣୀତ କୌଣସି ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇନଥିବ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେହି ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତି, ଆଇନ ଢାଞ୍ଚା ଯାହା ଅଧୀନରେ ତଦନ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଂସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ । କେବଳ ଯେଉଁଠାରେ ବିଧାନରେ ଏପରି କୌଣସି ବିଷୟ ନଥିବ, ଯାହା ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନକୁ ବାସ୍ତବରେ ନିଷେଧ କରୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବୈଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ନିଜେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣାଣିର ବାଧ୍ୟତାମୂଳକତା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରୁଥିବ, ସେତିକି ବେଳେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଶୁଣିବା ନିୟମ ଲାଗୁ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହିପରି ପୂର୍ବ ଅଧିନିୟମର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା । ମହୀଶୂର ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ (ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପରିମଳ) ଅଧିନିୟମ, 1958, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ *ମହୀଶୂର ସରକାର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ଜେ.ଭି. ଭଟ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି,* [1975] 2 SCR 407 ମାମଲାରେ ଏହିପରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି :

> "ଧାରା 3 ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳକୁ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳ ଭାବେ ଘୋଷଣା କରିବା ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ଧାରା 9 ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳକୁ ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ ଭାବେ ଘୋଷଣା କରିବା ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ଧାରା 10 ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ କୌଣସି ଦୁଇଟି ମତ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ଏହି ସମସ୍ତ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହେବ ।"

ବର୍ତ୍ତମାନର ଅଧିନିୟମର ପ୍ରସ୍ତାବନାରେ ହିଁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଏହି ଅଧିନିୟମ ରାଜ୍ୟରେ ବସ୍ତିବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପରିମଳ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ, ଏହି ବୃଦ୍ଧିକୁ ପ୍ରଭାବୀ ଢଙ୍ଗରେ ରୋକିବା ଏବଂ ଭିଡ଼କୁ ଦୂର କରିବା ଏବଂ ସଡ଼କ, ଜଳ ଯୋଗାଣ, ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ଭଳି ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିବା ଏବଂ ମାନବ ବାସସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଏହି ଅସୁବିଧାକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ, ସାଧାରଣତଃ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇଁ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ପାଇଁ ଉନ୍ନତ ଆବାସ ଏବଂ ଉନ୍ନତ ଜୀବନଧାରଣ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ବସ୍ତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅପରିଷ୍କାର ଏବଂ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥାକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସମୀଚୀନ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଏ । ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ନୀତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ ନୀତିଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନରେ ଯେଉଁ ଅଧିନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଦ୍ୱାରା ଏଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖାଯାଇଛି । ତେଣୁ, ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ ଯେତେବେଳେ ଧାରା 3 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଘୋଷଣାନାମା ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଧାରା 11 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘୋଷଣାନାମା ଦିଆଯାଏ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର

ବାସିନ୍ଦାମାନେ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ "ବସ୍ତି ପରିମଳ ଅଞ୍ଚଳ" ଭାବରେ ଘୋଷିତ କରାଯିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେକୌଣସି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଉପରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶୁଣାଣି କରିବାର ଅଧିକାର ପ୍ରାଧିକରଣର ଯୋଜନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବିଚାର କରିବା ସମୟରେ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ କରାଯାଇଛି । ଅଧିନିୟମର ଧାରା 11ର ଉପଧାରା (1) ର ପ୍ରାବଧାନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଯେତେବେଳେ ମୂଳ ଯୋଜନାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେବା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭାବିତ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ନ ଶୁଣି ପୂର୍ବ ଅଧିସୂଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଅଧିସୂଚନା ଜାରି କରାଯାଏ, ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟ ନୀତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଅଟେ । ତେବେ ନାକଚ କରିବାର ନିହିତ କ୍ଷମତା ବ୍ୟବହାର କରି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାଧାରଣ ଖଣ୍ଡ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 21 ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆମେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁଛୁ ଯେ ଏହି ଆଧାରରେ ଆକ୍ଷେପିତ ଅଧିସୂଚନାକୁ ରଦ୍ଦ କରାଯାଇପାରିବ । ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଧିସୂଚନା ଆଧାରରେ ବସ୍ତି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ ଦେବା ପରେ ସରକାର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ।

ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଅପିଲକୁ ମଞ୍ଜୁର କରାଗଲା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ବାତିଲ କରାଗଲା । କରାଯାଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆଧାରରେ ଆକ୍ଷେପିତ ଅଧିସୂଚନାକୁ ରଦ୍ଦ କରାଗଲା । ଆମେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଦେଶ ଦେଉନାହୁଁ ।

ଏନ୍.ପି.ଭି. ଆବେଦନକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର :

ରଶ୍ମିତା ମୁର୍ମୁ ,
ଅନୁବାଦିକା,
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ , କଟକ ।